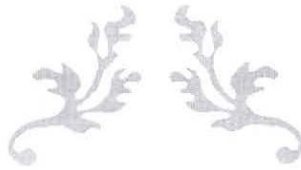

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

شورای گسترش و برنامه ریزی آموزش عالی

برنامه درسی رشته

ادیان و عرفان

Religions and Mysticism

مقطع دکتری تخصصی

گرایش

تصوف در جهان معاصر

Sufism in the Contemporary World

گروه علوم هوزوی

پیشنهادی دانشگاه غیردولتی - غیرانتفاعی ادیان و مذاهب

بیت

نام رشته: ادیان و عرفان

عنوان گرایش: تصوف در جهان معاصر

گروه: علوم حوزوی

دوره تحصیلی: دکتری تخصصی

کارگروه تخصصی: فلسفه و حکمت متعالیه

نوع مصوبه: تدوین

پیشنهادی: دانشگاه غیر دولتی - غیر انتفاعی ادیان و مذاهب تاریخ تصویب: ۱۴۰۰/۰۵/۱۱

برنامه درسی تدوین شده دوره دکتری تخصصی رشته ادیان و عرفان گرایش تصوف در جهان معاصر، در جلسه شماره ۹۴۵ به تاریخ ۱۴۰۰/۰۵/۱۱ شورای گسترش و برنامه‌ریزی آموزش عالی به شرح زیر تصویب شد:

ماده یک- این برنامه درسی برای دانشجویانی که پس از تصویب این برنامه درسی در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی مرتبط با گروه حوزوی پذیرفته می‌شوند، قابل اجرا است.

ماده دو- این برنامه درسی در سه فصل: مشخصات کلی، جدول‌های واحدهای درسی و سرفصل دروس تنظیم شده است و برای اجرا در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی مرتبط با گروه حوزوی پس از اخذ مجوز پذیرش دانشجو از شورای گسترش و برنامه‌ریزی آموزش عالی و سایر ضوابط و مقررات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ابلاغ می‌شود.

ماده سه- این برنامه درسی از شروع سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ به مدت ۵ سال قابل اجرا است و پس از آن، در صورت تشخیص کارگروه تخصصی مربوطه، نیاز به بازنگری دارد.

دکتر علی خاکی صدیق

دبیر شورای گسترش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

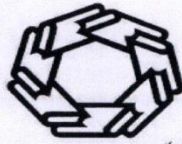
دکتر محمدرضا آهنگیان

دبیر کمیسیون برنامه‌ریزی آموزشی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
شورای عالی گسترش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

دانشگاه ادیان و مذاهب

برنامه درسی رشته

ادیان و عرفان

RELIGIONS AND MYSTICISM

مقطع دکتری

مشمول بر گرایش‌های:

۱. تصوف در جهان معاصر

تهیه‌کنندگان:

دکتر احمد رضا مفتاح

دکتر گلرنگ ساداتی

دکتر احمد محمد زاری

عضو هیات علمی دانشگاه ادیان و مذاهب

عضو هیات علمی دانشگاه علوم و معارف ادیان

عضو هیات علمی دانشگاه علامه

امضا

امضا

فصل اول

مشخصات کلی برنامه درسی

دین مهم‌ترین مؤلفه تمدن‌ها و فرهنگ‌های شناخته شده بشری است. در گذشته و حال دین با مصادیق و نمودهای مختلف خود حیات فکری، معنوی و اجتماعی بشر را به طور گسترده‌ای تحت تأثیر قرار داده است. شاید نقش مؤثر ادیان در قرون متأخر تا حدودی نادیده گرفته شده باشد. اما امروزه با بروز بحران معنوی و فضیلت در زندگی بشر متمدن، در نقش و اهمیت فزاینده ادیان در رفع این بحران تردیدی وجود ندارد.

ب) مشخصات کلی، تعریف و اهداف

دوره دکتری ادیان و عرفان گرایش تصوف در جهان معاصر رشته‌ای در حوزه علوم انسانی است که بر اساس ضوابط دانشگاهی پذیرفته شده در سطح بین‌المللی به منظور نیل به اهداف زیر برنامه‌ریزی شده است:

۱. تربیت و تأمین نیروی انسانی لازم و متخصص برای تدریس در دانشگاه‌های کشور
۲. تربیت نیروی متخصص حوزوی جهت بررسی گفت‌گویی بین ادیان
۳. جذب داوطلبان تخصصی تصوف و عرفان در کشورهای اسلامی
۴. فراهم ساختن امکانات علمی و تحقیقات برای پروژه‌های پژوهشی ادیانی و برگزاری سمینارها و کنفرانس‌های علمی پژوهشی
۵. تربیت نیروی انسانی آگاه و معنوی به منظور پاسخ‌گویی به مراکز فرهنگی داخلی و خارج از کشور

پ) ضرورت و اهمیت

از سال ۱۳۸۳ و ایجاد رشته ادیان و عرفان، این رشته تا حدی توانسته است جای خود را باز کند، اما تا رسیدن به حد مطلوب هنوز جای کار بسیار دارد. دلیل این فاصله تا رسیدن به نقطه مطلوب این است که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، که حقیقتاً ایران را از بیراهه تاریخ وارد شاهراه تاریخ کرد، این پیامد را هم داشت که بسیاری از مراکز ایران‌شناسی در اروپا و آمریکا به حال تعلیق یا تعطیل درآمده و از این رو فعالیت‌های ایران‌شناسانه بسی کم‌رنگ شده است، تا آنجا ما دیگر شاهد ظهور و حضور ایران‌شناسان برجسته و صاحب نظر، که بر رونق بازار ایران‌شناسی و مطرح کردن آن در سطح جهانی پردازند، نیستیم؛ از این رو ضروری است که مانند بسیاری از عرصه‌های دیگر که از دست دادن کارشناسان و مستشاران خارجی پس از انقلاب موجب توجه به نیروهای ملی و بومی شد، در این عرصه نیز خود فرزندان ایران زمین آستین‌ها را بالا زنند و به شناخت ایران، به عنوان یک کل تجزیه‌ناپذیر در جهان پردازند. این موضوع زمانی ضروری تر می‌شود که متأسفانه شاهدیم در سال‌های اخیر، به ویژه پس از فروپاشی شوروی و تشکیل جمهوری‌های مستقل، برخی از گرایش‌های محلی و قومیتی در کشور تشدید شده است که متأسفانه می‌تواند موجب تضعیف نگاه ملی و کلی به ایران به عنوان یک کل تجزیه‌ناپذیر شود، از اینرو در چنین شرایطی تاسیس و توسعه رشته ایران‌شناسی، که فعلاً فقط در دانشگاه شهید بهشتی و معدود دانشگاه‌های دیگر وجود دارد، ضروری به نظر می‌رسد.

دکتری ادیان و عرفان / ۵

تاسیس و توسعه رشته ادیان و عرفان در تمامی دانشگاه‌های کشور، به حال کشور و نظام و آینده ایران مفید است. البته بهتر است این رشته در ۲ مقطع تحصیلات تکمیلی، یعنی کارشناسی ارشد و دکتری ایجاد شود؛ که علاوه بر پُر کردن خلأ تعطیلی کرسی‌های ادیان و عرفان و کمبود ایران‌شناسان خارجی، توجه به ایران به عنوان یک کل تجزیه ناپذیر را در میان همه ایرانیان و به ویژه اقشار تحصیلکرده و فرهیخته که مسئولان و آینده سازان کشورند، بیشتر و ژرف‌تر کند و سدی در برابر قومیت‌گرایی و قبیله‌گرایی اندیشی شود.

ت) تعداد و نوع واحدهای درسی

جدول (۱) - توزیع واحدها

نوع دروس	تعداد واحد
دروس جبرانی	۶
دروس تخصصی	۱۸
رساله	۱۸
جمع	۳۶

ث) مهارت، توانمندی و شایستگی دانش‌آموختگان

مهارت‌ها، شایستگی‌ها و توانمندی‌های ویژه	دروس مرتبط
توانمندی در شناخت ابعاد معنوی اسلام به جهان	عرفان شیعی
توانمندی دفاع از هویت معنوی و روحی اسلام و تشیع در مقابل عرفان‌های صوفیانه	ردیه‌ها و نقد تصوف
آشنایی و قدرت بر تحلیل جریان‌های نوظهور معنویت‌گرا در جهان معاصر	معنویت‌گرایی نوین
مهارت‌ها، شایستگی‌ها و توانمندی‌های عمومی	دروس مرتبط
مهارت تدریس در حوزه عرفان و تصوف در دانشگاه‌های کشور	روش‌شناسی مطالعات تطبیقی ادیان

ج) شرایط و ضوابط ورود به دوره

پذیرش داوطلبان شرکت در این رشته منوط به داشتن مدرک فوق لیسانس یا گواهی اتمام سطح سه از حوزه علمیه است. شرایط عمومی دانشجویی تابع مقررات و مصوبات آموزش عالی و شرایط اختصاصی در چارچوب مقررات آموزش عالی، تابع سیاست‌های دانشگاه یا موسسه برگزارکننده دوره است.

فصل دوم

جدول عناوین و مشخصات دروس

جدول (۲) - عنوان و مشخصات کلی دروس جبرانی

پیش نیاز / هم نیاز	تعداد ساعات		نوع واحد			تعداد واحد	عنوان درس	ردیف
	عملی	نظری	نظری - عملی	عملی	نظری			
		۳۲			*	۲	روش‌شناسی مطالعات تطبیقی ادیان	۱.
		۳۲			*	۲	ادیان تطبیقی	۲.
		۳۲			*	۲	عرفان نظری	۳.
		۳۲			*	۲	فلسفه عرفان	۴.
		۳۲			*	۲	عرفان عملی	۵.
		۳۲			*	۲	عرفان شیعی	۶.

جدول (۴) - عنوان و مشخصات کلی دروس تخصصی

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد	نوع واحد			تعداد ساعات	
			نظری	عملی	نظری - عملی	نظری	عملی
۱.	تصوف در شبه قاره هند	۲	*			۳۲	
۲.	تصوف در آفریقا و شمال آفریقا	۲	*			۳۲	
۳.	تصوف در آسیای صغیر و بالکان	۲	*			۳۲	
۴.	تصوف در ایران	۲	*			۳۲	
۵.	تصوف در چین	۲	*			۳۲	
۶.	تصوف در غرب (اروپا و امریکا)	۲	*			۳۲	
۷.	تصوف در آسیای جنوب شرقی	۲	*			۳۲	
۸.	ردیه ها و نقد تصوف	۲	*			۳۲	
۹.	معنویت گرایی نوین	۲	*			۳۲	

فصل سوم

ویژگی‌های دروس

روش‌شناسی مطالعات تطبیقی ادیان		عنوان درس به فارسی:
نوع درس و واحد	Methodology of Comparative Studies of Religions	عنوان درس به انگلیسی:
■ نظری ■ جبرانی		دروس پیش‌نیاز:
		دروس هم‌نیاز:
	۲	تعداد واحد:
	۳۲	تعداد ساعت:

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

آشنایی با تاریخچه، روش‌ها، شاخه‌ها و رویکردهای دین پژوهی.

(پ) مباحث یا سرفصل‌ها:

- ۱ قلمرو و ادبیات موضوع
- ۲ روش‌شناسی مطالعات تطبیقی
- ۳ فلسفه و مبانی مطالعات تطبیقی
- ۴ گونه‌ها و سنخ‌شناسی مطالعات تطبیقی

(ت) راهبردهای ارزشیابی (پیشنهادی):

فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال	۴۰ درصد
آزمون پایان نیم‌سال	۶۰ درصد

(ج) فهرست منابع پیشنهادی:

- ۱ در سنامه دین‌شناسی / هیلاری رودریگیس، جان اس. هاردینگ. - قم: دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۰.
- ۲ دین پژوهی / نینیان اسمارت؛ [مترجم] سعیدرضا منتظری، احمد شاکر نژاد. - قم: ادیان، ۱۳۸۹.
- ۳ راهنمای دین پژوهی: آشنایی با ده رویکرد در مطالعه ادیان / ویراسته روبرت سگال؛ ترجمه و توضیح محسن زندی، محمد حقانی فضل. - قم: دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۱.
- ۴ دین پژوهی / گفتگوهای مسعود رضوی با دکتر فتح‌الله مجتبیایی. - تهران: هرمس؛ مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدن‌ها، ۱۳۸۰.
- ۵ دین پژوهی / ویراسته میرچا الیاده؛ ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی. - تهران: پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۵ - ۱۳۷۹.

ادیان تطبیقی		عنوان درس به فارسی:
نوع درس و واحد	Comparative religions	عنوان درس به انگلیسی:
نظری ■	جبرانی ■	دروس پیش نیاز:
		دروس هم نیاز:
		تعداد واحد: ۲
		تعداد ساعت: ۳۲

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

بررسی و شناخت و مقایسه ابعاد هفت گانه ادیان شرقی و بیان شباهت و تفاوت های آن ها با یکدیگر از منظر مباحث الاهیاتی و کلامی و در نهایت مقایسه آن با اسلام.

مباحث یا سرفصل ها:

- ۱- مقایسه ابعاد هفت گانه ادیان شرقی با یکدیگر؛
- ۲- مسئله حجیت؛
- ۳- مفهوم خدا و وجود آن و اثبات وجود آن؛
- ۴- بحث اسما و صفات الهی؛
- ۵- بحث توحید، ثنویت و چندخدایی؛
- ۶- انسان شناسی؛
- ۷- کیهان شناسی؛
- ۸- نجات شناسی؛ معادشناسی

ت) راهبردهای ارزشیابی (پیشنهادی):

فعالیت های کلاسی در طول نیم سال ۴۰ درصد

آزمون پایان نیم سال ۶۰ درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

1. oss-Chioino, J. *Women as Healers, Women as Patients: Mental Health Care and Traditional Healing in Puerto Rico*, Boulder: West view Press. (1992).
- Brandon, G. *Santeria from Africa to the New World*, Bloomington: Indiana University Press. (1997).
2. Barbanell, Maurice. *This Is Spiritualism*. London: Herbert Jenkins, (1959).
3. Baude, Ann. *Radical Spirits: Spiritualism and Women's Rights in Nineteenth-Century America*. Bloomington: Indiana University Press, 2001.
4. Carroll, Bret E. *Spiritualism in Antebellum America*. Bloomington: Indiana University Press, 1997.
5. Carter, Huntley, ed. *Spiritualism, Its Present-Day Meaning*. Philadelphia: J. B. Lippincott,

عرفان نظری		عنوان درس به فارسی:
نوع درس و واحد	Theoretical mysticism	عنوان درس به انگلیسی:
نظری ■	جبرانی ■	دروس پیش‌نیاز:
		دروس هم‌نیاز:
		تعداد واحد: ۲
		تعداد ساعت: ۳۲

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

بررسی و شناخت و مقایسه ابعاد هفت گانه ادیان شرقی و بیان شباهت و تفاوت‌های آن‌ها با یکدیگر از منظر مباحث الاهیاتی و کلامی و در نهایت مقایسه آن با اسلام.

مباحث یا سرفصل‌ها:

۷. اسما و صفات الهی (اسمای ایجابیه و سلبيه، اسمای ذاتیه، صفاتیه، فعلیه، اسمای جلالیه و جمالیه، اسمای محیطه کلیه تامه و محیطه کلیه غیر تامه، اسمای کلیه و اسمای جزئیه، امهات اسماء) ۸. اعیان ثابته (نسبت اعیان و اسماء، استعداد کلی و استعداد جزئی، تبعیت علم از معلوم) ۹. قضا و قدر و سر القدر، جبر و اختیار ۱۰. نفس رحمانی (مبدأ انبعاث، فیض اقدس و مقدس و حقیقت محمدیه) ۱۱. انسان کامل (کون جامع، انسان کامل و روح عالم و غایت ایجاد، خلافت انسان کامل، علم انسان کامل، تطابق کونین، رسالت، نبوت و ولایت و ختم ولایت)	۱. وحدت شخصی وجود (تقریر توصیفی وحدت شخصی، براهین وحدت شخصی) ۲. کثرت ظهورات (ماهیت ظهور نحوه وجود ظهور، تمایز احاطی) ۳. حیثیت ۴. مقام ذات (حضرت اطلاق مقسمی، حکم ناپذیری مقام ذات، ادراک ناپذیری ذات، اسمی مقام ذات) ۵. تعیین اول (تعریف، وحدت حقه حقیقی، احدیت و واحدیت، تفاوت تعیین اول با مقام ذات، حرکت جبی) ۶. تعیین ثانی (تعریف، تمایز علمی در تعیین ثانی، تفصیل اسمایی در تعیین ثانی، اعیان ثابته در تعیین ثانی)

ت) راهبردهای ارزشیابی (پیشنهادی):

فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال	۴۰ درصد
آزمون پایان نیم‌سال	۶۰ درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

۱. نصوص و مفتاح الغیب (صدرالدین قونوی)
۲. مشارق الدراری و منتهی المدارک (سعید الدین فرغانی)
۳. شرح فصوص الحکم (داود قیصری)
۴. تمهید القواعد (صائن الدین ترکه اصفهانی)
۵. نقد النصوص (عبدالرحمن جامی)

عنوان درس به فارسی: فلسفه عرفان		عنوان درس به انگلیسی:
نوع درس و واحد	Philosophy of mysticism	عنوان درس به انگلیسی:
■ نظری	■ جبرانی	دروس پیش نیاز:
		دروس هم نیاز:
		تعداد واحد: ۲
		تعداد ساعت: ۳۲

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

پژوهش در مبادی علم عرفان و بررسی تحلیلی خصایص و منزلت معرفت شناختی تجربه عرفانی
مباحث یا سرفصل‌ها:

۱. کلیات (چیستی فلسفه عرفان)
۲. تمایز عرفان از رشته‌های دیگر
۳. روش‌شناسی علم عرفان
۴. ماهیت تجربه عرفانی
۵. معرفت‌شناسی تجربه و سیر و سلوک عرفانی
۶. زبان عرفان
۷. عرفان و دین
۸. عرفان و زندگی
۹. عرفان و فلسفه
۱۰. عرفان و اخلاق

ت) راهبردهای ارزشیابی (پیشنهادی):

فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال ۴۰ درصد
آزمون پایان نیم‌سال ۶۰ درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

۱. عرفان و فلسفه؛ استیس، ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی
۲. THE VARIETIES OF Religions Experience, Willim James
۳. Mysticism and philosophical Analysis, Steven Katz
۴. Reasons and Faiths, ninian smart
۵. The idea of the HOLY, R.Otto,

عنوان درس به فارسی: عرفان عملی		عنوان درس به انگلیسی: Practical mysticism	نوع درس و واحد
دروس پیش نیاز:	جبرانی ■		نظری ■
دروس هم نیاز:			
تعداد واحد:	۲		
تعداد ساعت:	۳۲		

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

و بررسی تحلیلی شناخت عرفان عملی
مباحث یا سرفصل‌ها:

۱. ماهیت علم سلوک
۲. علم سلوک و دین (شریعت، طریقت و حقیقت)
۳. علم سلوک و تجربه عرفانی (تجربه سلوکی و تجربه شهودی)
۴. علم سلوک و علم اخلاق اسلامی (مسائل، مبانی، غایات)
۵. اعمال سلوکی (شرایط اعمال عرفانی، اعمال ظاهری عرفانی و اعمال باطنی عرفانی)
- ت) راهبردهای ارزشیابی (پیشنهادی):
فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال ۴۰ درصد
آزمون پایان نیم‌سال ۶۰ درصد
- ج) فهرست منابع پیشنهادی:
 ۱. شرح اشارات و تنبیهات ابن سینا (خواجه نصیر طوسی)
 ۲. احیاء علوم الدین (ابوحامد غزالی)
 ۳. رسال قشیریه ابوالقاسم قشیری
 ۴. اللمع (ابونصر سراج)
 ۵. قوت القلوب (ابوطالب مکی)
۶. جایگاه اخلاق در سلوک (جایگاه عام، تأثیر سلوکی اخلاق عملی، رذایل و فضایل اخلاقی)
۷. مسالک سلوکی (مسلک عشق، مسلک معرفت، مسلک زهد، مسلک عبادت و ...)
۸. منازل سلوکی (با توجه به منازل السائرین)
- منابع علم سلوک (آثار تدوینی، آثار تطبیقی، آثار ساختاری، آثار تنسیقی)

عنوان درس به فارسی: عرفان شیعی		عنوان درس به انگلیسی:
نوع درس و واحد	Shiite mysticism	عنوان درس به انگلیسی:
نظری ■	جبرانی ■	دروس پیش نیاز:
		دروس هم نیاز:
		تعداد واحد: ۲
		تعداد ساعت: ۳۲

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

هدف: شناخت رابطه تاریخی و مناسبات محتوایی تصوف و مذهب تشیع
مباحث یا سرفصل‌ها:

۱. بررسی اتصال سلسله‌های صوفیه به ائمه (ع) به ویژه امام علی (ع) و امام رضا (ع).
۲. بررسی تاریخی امکان شاگردی برخی از مشایخ صوفیه نزد ائمه (ع) مانند بایزید بسطامی و امام صادق (ع)، شقیق بلخی و امام کاظم (ع)، معروف کرخی و امام رضا (ع).
۳. بررسی روایات و حکایات منقول از ائمه (ع) در متون صوفیه و مقایسه آن با منابع شیعی.
۴. مقایسه نظریه ولایت در میان صوفیه و بحث حجت و ولایت تکوینی در منابع رویای شیعی از قبیل اصول کافی.
۵. بررسی احادیث منسوب به ائمه (ع) در مذمت جریان تصوف و برخی مشایخ صوفیه.
۶. رابطه عالمان شیعی با صوفیه (دیدگاه شیخ طوسی درباره حلاج، خواجه نصیر الدین طوسی و مکاتباتش با قونوی).
۷. نقش مسأله ولایت در نزدیکی تصوف و تشیع به ویژه بر پایه مکتب ابن عربی.
۸. بررسی میزان تأثیر پذیری برخی عارفان شیعی مانند سید حیدر آملی، بررسی از نحله تصوف به ویژه ابن عربی.
۹. ملاصدرا و تأثیر پذیری از مکتب ابن عربی.
۱۰. جایگاه آقا محمد بیدآبادی و شاگردان او در بنیانگذاری عرفان شیعی.
۱۱. دلایل پرهیز برخی عالمان شیعی از تصوف رسمی (در عین گرایش به عرفان شیعی).
۱۲. معرفی طریقه عرفانی آخوند ملا حسینقلی همدانی و تبیین شاخصه‌های آن و معرفی بزرگان همچون: ۱. سید علی شوشتری ۲. محمد بهاری ۳. سید احمد کربلائی ۴. سید علی قاضی ۵. علامه طباطبایی و ...
۱۳. بررسی جایگاه آراء و آثار عارفان شیعی همچون سید بن طاووس، ابن فهد حلی، محمد تقی مجلسی و شیخ بهائی و ...

ت) راهبردهای ارزشیابی (پیشنهادی):

فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال ۴۰ درصد
آزمون پایان نیم‌سال ۶۰ درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

۱. الصلوة بین التصوف و التشیع (کامل مصطفی شیعی)
۲. تاریخ حکما و عرفای متأخر بر صدر المتألهین (منوچهر صدوقی سها)
۳. آقا محمد بیدآبادی احیاگر حکمت شیعی (علی کرباسی زاده)
۴. مجالس المؤمنین (قاضی نورالله شوشتری)

۵. آثار سید حیدر آملی، آثار ابن ابی جمهور احسایی، آثار سید قطب الدین نیریزی مثل میزان الصواب

عنوان درس به فارسی: تصوف در شبه قاره هند		عنوان درس به انگلیسی:
نوع درس و واحد	Sufism in the Indian subcontinent	
تخصصی ■	نظری ■	دروس پیش نیاز:
		دروس هم نیاز:
		تعداد واحد: ۲
		تعداد ساعت: ۳۲

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

هدف: شناخت تفصیلی و بررسی تصوف در شبه قاره ی هند
مباحث یا سرفصل ها:

1. تاریخچه ورود تصوف به شبه قاره

2. معرفی مشایخ و بزرگان صوفیه در شبه قاره (خواجه معین الدین چشتی، سید محمد گیسو دراز، بهاء الدین زکریا، میر سید علی همدانی، احمد سرهندی، شاه ولی الله دهلوی)...

3. تصوف و تشیع در شبه قاره (مورد پژوهی سلسلی همدانیه و نعمت اللهیه)

4. بررسی تأثیر و تأثر تصوف و آیین هندو در شبه قاره

5. جایگاه اهل بیت در تصوف شبه قاره

6. نقش صوفیه در ترویج اسلام و زبان فارسی

7. گونه شناسی طرق صوفیه در شبه قاره هند (چشتیه، سهروردیه، قشبنديه، قادریه، شطاریه)

8. آسیب شناسی تصوف در شبه قاره هند

ت راهبردهای ارزشیابی (پیشنهادی):

فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال ۴۰ درصد

آزمون پایان نیم‌سال ۶۰ درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

۱. طریقه چشتیه در هند و پاکستان و خدمات پیروان این طریقه به فرهنگ اسلامی و ایرانی (غلامعلی آریا)

۲. منتخب التواریخ، تصحیح مولوی احمد علی صاحب (عبدالقادر بدائونی)

۳. تاریخ فیروزشاهی، تصحیح مولوی سیداحمد خان صاحب (ضیاءالدین برنی)

۴. تاریخ سند (معصومی)، تصحیح عمر بن محمد داود پوته (محمد معصوم بکری)

۵. سفینه تبریز (ابوالمجد محمد بن مسعود تبریزی)

تصوف در آفریقا و شمال آفریقا		عنوان درس به فارسی:
نوع درس و واحد	Sufism in Africa and North Africa	عنوان درس به انگلیسی:
تخصصی ■		دروس پیش نیاز:
نظری ■		دروس هم نیاز:
		تعداد واحد:
		تعداد ساعت:
		۲
		۳۲

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

شناخت تفصیلی و بررسی تصوف در شبه قاره ی هند
مباحث یا سرفصل ها:

۱. تاریخ ورود تصوف و سلاسل به آفریقا
۲. جایگاه تصوف در آفریقا
۳. گسترش تصوف در شرق آفریقا (علل گسترش و علل افول)
۴. گسترش تصوف در غرب آفریقا (علل گسترش و علل افول)
۵. سلسله قادریه (مؤسس، مشایخ، موقعیت فرهنگی و اجتماعی، عقاید، شاخه بکائیه، شاخه مریدیه)
۶. سلسله تجانیه (مؤسس، مشایخ، موقعیت فرهنگی و اجتماعی، عقاید)
۷. سلسله شاذلیه (مؤسس، مشایخ، موقعیت فرهنگی و اجتماعی، عقاید، شاخه سمانیه، شاخه یوسفیه)
۸. سلسله سنوسیه (مؤسس، مشایخ، موقعیت فرهنگی و اجتماعی، عقاید)
۹. سلسله ادرسیه (مؤسس، مشایخ، موقعیت فرهنگی و اجتماعی، عقاید، شاخه خاتمیه یا میرقانیه)
۱۰. سلسله درقاویه (مؤسس، مشایخ، موقعیت فرهنگی و اجتماعی، عقاید، شاخه مدینه)
۱۱. سلسله عیسویه (مؤسس، مشایخ، موقعیت فرهنگی و اجتماعی، عقاید، شاخه اوامریه)
۱۲. سلسله عیدروسیه، سلسله دسوقیه، سلسله رفاعیه، سلسله علویه، سلسله احمدیه، سلسله برهانیه، سلسله حدادیه، سلسله بوعلیه، سلسله مشیشیه (مؤسس، مشایخ، موقعیت اجتماعی و سیاسی، عقاید)
۱۳. مناسبات تصوف و سیاست در آفریقا و نقد و بررسی تصوف در آفریقا

ت) راهبردهای ارزشیابی (پیشنهادی):

فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال ۴۰درصد
آزمون پایان نیم‌سال ۶۰درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

۱. آثار مشایخ مؤثر در سلسله های مذکور، مدخل دائره المعارف جهان اسلام (مدخل تصوف)
۲. التشوف إلى رجال التصوف (ابن زیات)
۳. الطريق الصوفی و فروع القادریه بمصر (یوسف محمد طه زیدان)
۴. الصوفیه فی نظر الاسلام (سمیح زین)

تصوف در آسیای صغیر و بالکان		عنوان درس به فارسی:
نوع درس و واحد	Sufism in Asia Minor and the Balkans	عنوان درس به انگلیسی:
تخصصی ■		دروس پیش نیاز:
نظری ■		دروس هم نیاز:
		تعداد واحد: ۲
		تعداد ساعت: ۳۲

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

شناخت تفصیلی و نقد و بررسی تصوف و سلاسل صوفیه در آناتولی و بالکان
مباحث یا سرفصل ها:

۱. تاریخ ورود و گسترش تصوف و سلاسل صوفیه در آسیای صغیر و بالکان
۲. جایگاه تصوف در آسیای صغیر و بالکان
۳. علل گسترده‌گی سلسله‌های صوفیه در بالکان (اوضاع و وقایع تاریخی، تأثیر حکومت عثمانی، نفوذ فرقه‌های متصوفه آناتولی، تأثیر اسلام، تأثیر تصوف)
۴. تصوف در آناتولی
۵. تصوف در بوسنی
۶. تصوف در صربستان
۷. تصوف در مونته‌نگرو
۸. تصوف در مقدونیه
۹. تصوف در کوزوو
۱۰. سلسله و خانقاه خلوتیه در کوزوو، مقدونیه و منطقه بویانواتس و پرشو
۱۱. سلسله و خانقاه قادریه در کوزوو و مقدونیه
۱۲. سلسله و خانقاه سعیدیه در کوزوو، روستای نسلاتس و اولتسین
۱۳. سلسله و خانقاه رفاعیه در کوزوو و مناطق همجوار
۱۴. سلسله و خانقاه زینیه، نقشبندیه، بکتاشیه و ملامیه در بالکان (گستره، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۱۵. خانقاه‌های موجود در کوزوو، منطقه پرشو، بویانواتس، مونته‌نگرو، مقدونیه (شاخص‌های کمی فرقه‌های صوفیه و خانقاه‌ها در کوزوو و نواحی همجوار)

ت) راهبردهای ارزشیابی (پیشنهادی):

- فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال ۴۰ درصد
- آزمون پایان نیم‌سال ۶۰ درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

۱. رحله ابن بطوطه (ابن بطوطه)
۲. الشجرة النعمانية، (ابن عربی)
۳. مناقب العارفين (احمد بن اخی ناطور افلاکی)

۴. اولیا چلبی؛ احمد منیب باندرمه لی زاده، مجموعه تکایا، الشقائق النعمانیة، (احمد بن مصطفی طاشکوپری زاده)

۵. سلسله نامه العلیة السادات الصوفیة (سیدمحمد شکر طیب زاده)

تصوف در ایران		عنوان درس به فارسی:
نوع درس و واحد	Sufism in Iran	عنوان درس به انگلیسی:
تخصصی ■		دروس پیش‌نیاز:
نظری ■		دروس هم‌نیاز:
		تعداد واحد: ۲
		تعداد ساعت: ۳۲

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

شناخت تفصیلی و نقد و بررسی تصوف و سلاسل صوفیه در ایران

مباحث یا سرفصل‌ها:

۱. علل و عوامل پیدایش و گسترش سلاسل صوفیه و جایگاه دینی، فرهنگی و اجتماعی سلسله های صوفیه در ایران
۲. آسیب شناسی پیدایش و گسترش صوفیه در ایران
۳. سلسله نعمت الهیه (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، انشعابات، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۴. سلسله گنابادیه (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۵. سلسله صفی علیشاهی (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۶. سلسله شمسیه (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۷. سلسله کوثریه (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۸. سلسله ذهبیه (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، انشعابات، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۹. سلسله نوربخشیه (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، انشعابات، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۱۰. سلسله اویسیه (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، انشعابات، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۱۱. سلسله مهدویه اشراقیه گمنامیه (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۱۲. سلسله خاکساریه (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، انشعابات، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۱۳. سلسله قادریه (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، انشعابات، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۱۴. سلسله نقشبندیه (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)
۱۵. اهل حق (مؤسس، تاریخچه، گستره، مشایخ، عقاید، انشعابات، موقعیت فرهنگی و اجتماعی)

فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال ۴۰درصد

آزمون پایان نیم‌سال ۶۰درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

۱۶. نفحات الانس من حضرات القدس (عبدالرحمن جامی)

۱۷. طرائق الحقایق (معصوم علیشاه)

۱۸. خزینه الأصفیاء (غلام سرور لاهوری)

۱۹. مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه (عزالدین کاشانی)

۲۰. الفکر الصوفی و النزعات الصوفیه (کامل مطصفی شیعی)

تصوف در چین، مغولستان، قفقاز و آسیای مرکزی (میانه)		عنوان درس به فارسی:
نوع درس و واحد	Sufism in China	عنوان درس به انگلیسی:
تخصصی ■ نظری ■		دروس پیش‌نیاز:
		دروس هم‌نیاز:
	۲	تعداد واحد:
	۳۲	تعداد ساعت:

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

شناخت تفصیلی تصوف و سلاسل صوفیه در کشورهای چین، مغولستان، قفقاز، آسیای میانه (مرکزی)

مباحث یا سرفصل‌ها:

۱. جایگاه، پیدایش، گسترش و تأثیر تصوف و سلسله‌های صوفیه در آسیای میانه و مرکزی
۲. جایگاه، پیدایش، گسترش و تأثیر تصوف و سلسله‌های صوفیه در چین و مغولستان
۳. جایگاه، پیدایش، گسترش و تأثیر در شرق و بخش میانه روسیه
۴. جایگاه، پیدایش، گسترش و تأثیر تصوف و سلسله‌های صوفیه در قفقاز

فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال ۴۰ درصد

آزمون پایان نیم‌سال ۶۰ درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

۱. مسلمانان چین: رویارویی دو فرهنگ، (رافائل ایزرائیلی ترجمه حسن تقی زاده طوسی)،
۲. صوفیان و کمیسرها: تصوف در اتحاد شوروی، (آلکساندر بنیگسن و اندرز ویمبوش ترجمه افسانه منفرد)،
۳. فرهنگ اسلامی و ایرانی در چین، (فنگک جین یوان، ترجمه محمدجواد امیدوارنیا)،
۴. امپراطوری صحرانوردان، (رنه گروسه، ترجمه عبدالحسین میکده)،
۵. اقوام مسلمان اتحاد شوروی، (شیرین آکینر، ترجمه علی خزاعی فر)،

تصوف در غرب (اروپا و آمریکا)		عنوان درس به فارسی:
نوع درس و واحد	Sufism in the West (Europe and America)	عنوان درس به انگلیسی:
تخصصی ■		دروس پیش نیاز:
نظری ■		دروس هم نیاز:
		تعداد واحد: ۲
		تعداد ساعت: ۳۲

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

شناخت تفصیلی و بررسی تصوف در آمریکا و اروپا

مباحث یا سرفصل‌ها:

۱. غرب و نهضت ترجمه آثار عرفان اسلامی
۲. معرفی مشایخ و بزرگان صوفیه در غرب (حضرت عنایت خان چشتی، ولایت خان، فریتیوف شوآن، هیوستون اسمیت، سید حسین نصر و...) .
۳. شاخصهای تصوف در غرب
۴. جنبشهای صوفیانه در غرب (تصوف جهانی، تصوف شریعت محور، حکمت خالده)
۵. مهمترین طریقتهای صوفیه در غرب (چشتیه، طریقت تصوف جهانی، نقشبندیه، مریمیه)
۶. آسیب شناسی تصوف در غرب

فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال ۴۰ درصد

آزمون پایان نیم‌سال ۶۰ درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

۱. آثار ادبی جنبشهای صوفی در « تصوف در غرب » (جمال ملک و جان هینلس)
۲. صوفیسم ایرانی در غرب معاصر (لئونارد لوئیسون)
۳. تکامل صوفیسم در غرب (گردین)
۴. سومین موج صوفیسم در آمریکا، گلیسا وب (جانکر)
۵. جویندگان طریقت: راههای مختلف صوفیسم در انگلستان

عنوان درس به فارسی: تصوف در آسیای جنوب شرقی		عنوان درس به انگلیسی:
نوع درس و واحد	Sufism in Southeast Asia	
تخصصی	نظری	دروس پیش نیاز:
		دروس هم نیاز:
		تعداد واحد: ۲
		تعداد ساعت: ۳۲

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

شناخت تفصیلی و بررسی تصوف در آسیای جنوب شرقی

مباحث یا سرفصل ها:

۱. تاریخ ورود تصوف به کشورهای آسیای جنوب شرقی
۲. نقش و جایگاه تصوف در گرایش به اسلام در این منطقه
۳. مهمترین اندیشه های عرفانی مشایخ صوفیه در آسیای جنوب شرق
۴. گونه شناسی طرق صوفیه در جنوب شرق آسیا (قادریه، نقشبندیه، محمدیه، تجانیه)
۵. بررسی شورشهای ضد استعماری صوفیه در جنوب شرق آسیا
۶. وضعیت تصوف جنوب شرق آسیا در عصر حاضر

فعالیت های کلاسی در طول نیم سال ۴۰ درصد

آزمون پایان نیم سال ۶۰ درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

۱. تأثیر زبان و ادبیات فارسی و فرهنگ ایرانی در زبان و ادبیات و فرهنگ اندونزی (اقبال، حمد ظفر)
۲. روابط جنوب شرقی آسیا و خاورمیانه (اسماعیل نیا)
۳. نهضت های نوین اسلامی اندونزی (ایرج رزاقی و محمد حیدرپور)
۴. اسلام در جنوب شرق آسیا (محمد حیدرپور)
۵. تأثیر زبان و ادبیات فارسی و فرهنگ ایرانی در زبان و ادبیات و فرهنگ اندونزی (محمد ظفر اقبال)

ردیه‌ها و نقد بر تصوف		عنوان درس به فارسی:
نوع درس و واحد	Denials and Criticism of Sufism	عنوان درس به انگلیسی:
تخصصی ■		دروس پیش‌نیاز:
نظری ■		دروس هم‌نیاز:
		تعداد واحد:
		تعداد ساعت:

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

آشنایی با رویکردها و آثار مختلف منتقدان عرفان و تصوف اسلامی

مباحث یا سرفصل‌ها:

۱. کلیات منبع‌شناسی، مفهوم‌شناسی، ابعاد و جایگاه عرفان و تصوف نسبت به دیگر علوم اسلامی
۲. خاستگاه و ظهور تاریخی و زمینه‌های فکری و اجتماعی و مناسبات صوفیه با دیگر فرقه‌ها
- ۳- نقد بیرونی و مخالفت با تصوف با رویکرد های مختلف
 - ۳-۱ رویکرد علمی و فلسفی و آثار مرتبط با آن
 - ۳-۲ رویکرد اجتماعی و جامعه‌شناختی و آثار مرتبط با آن
 - ۳-۳ رویکرد سیاسی و آثار مرتبط با آن
 - ۳-۴ رویکرد مذهبی و دینی و آثار مرتبط
 - ۳-۵ مستشرقان و تصوف اسلامی
 - ۳-۶ رویکرد عمومی و و آثار تلفیقی در رد و انکار تصوف و معرفی آثار مرتبط با آن
۴. نقد درونی عارفان و صوفیان نسبت به آموزه‌ها و متصوفه (اهداف و روش شناسی)
۵. مناسبات صوفیه با سیاست و اجتماع و شریعت
۶. آسیب شناسی و مشکلات سلوک عرفانی در جهان معاصر

فعالیت‌های کلاسی در طول نیم‌سال ۴۰ درصد

آزمون پایان نیم‌سال ۶۰ درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

۱. کشف المحجوب (هجویری)
۲. اللمع فی التصوف (سراج طوسی و دیگر آثار عرفانی خود صوفیان)
۳. التصوف الاسلامی، تاریخ، عقاید، طرق (سلیمان سلیم)
۴. نقد صوفی (محمد کاظم یوسف پور)
۵. تلبیس ابلیس (ابن جوزی)

معنویت گرایی نوین		عنوان درس به فارسی:
نوع درس و واحد	New spiritualism	عنوان درس به انگلیسی:
تخصصی		دروس پیش نیاز:
نظری		دروس هم نیاز:
		تعداد واحد: ۲
		تعداد ساعت: ۳۲

نوع آموزش تکمیلی عملی (در صورت نیاز): سفر علمی □ آزمایشگاه □ سمینار □ کارگاه □ موارد دیگر:

هدف کلی:

آشنایی با مبانی معنویت گرایی و راز ورزی در دوران مدرن و شناخت رابطه آن با دین سنتی و عرفان بر آمده از درون ادیان پ) مباحث یا سرفصل ها:

- ۱ تمایز دین و معنویت
- ۲ فرهنگ غرب و دین عصر جدید
- ۳ ادیان جدید معنویت گرا و عرفان مسلک
- ۴ جریان شناسی معنویت گرایی در ایران

ت) راهبردهای ارزشیابی (پیشنهادی):

- فعالیت های کلاسی در طول نیم سال ۴۰ درصد
- آزمون پایان نیم سال ۶۰ درصد

ج) فهرست منابع پیشنهادی:

- 1 oss-Chioino, J. *Women as Healers, Women as Patients: Mental Health Care and Traditional Healing in Puerto Rico*, Boulder: West view Press. (1992).
- 2 Brandon, G. *Santeria from Africa to the New World*, Bloomington: Indiana University Press. (1997).
- 3 Barbanell, Maurice. *This Is Spiritualism*. London: Herbert Jenkins, (1959).
- 4 Baude, Ann. *Radical Spirits: Spiritualism and Women's Rights in Nineteenth-Century America*. Bloomington: Indiana University Press, 2001.
- 5 Carroll, Bret E. *Spiritualism in Antebellum America*. Bloomington: Indiana University Press, 1997.
- 6 Carter, Huntley, ed. *Spiritualism, Its Present-Day Meaning*. Philadelphia: J. B. Lippincott, (1920).

